

Wolf

Canis lupus

De wolf is de wilde voorvader van onze hond en sommige hondenrassen lijken er dan ook nog sterk op. De Europese wolf is op de rug (donker)grijs, met een vaag zadel bij de schouder. De kop is contrastrijk getekend, waarbij vooral de zwarte lippen en de witte vacht daaromheen opvallen. In Midden-Europa wegen mannetjes tot 55 kg; ze hebben een schofthoogte tot 90 cm en zijn tot 195 cm lang. Vrouwtjes zijn iets kleiner (OKARMA 2000). Noord-Europese wolven zijn gemiddeld groter, Zuid-Europese dieren kleiner (BIBIKOW 1988).

Wolven leven in roedels, bestaande uit een volwassen paar en hun nakomelingen. Op een leeftijd van 1-2 jaar verlaten jongen het ouderlijk territorium. Ze kunnen in een paar maanden tijd grote afstanden afleggen, soms meer dan 1000 km (GROOT BRUINDERINK ET AL. 2012B, KLEES ET AL. 2015, VERMEULEN ET AL. 2010). Territorium- en worpgrootte variëren met de beschikbaarheid van voedsel. In Midden-Europa is een wolventerritorium 150-350 km², met gemiddeld 2-3 wolven per 100 km².

Leefgebied

In Europa blijken wolven niet afhankelijk van grootschalige wildernis, maar komen ze ook voor in een gemengd landschap van natuur en cultuur, mits er voldoende prooi-

dieren zijn en rustgebieden om zich overdag in terug te trekken en hun jongen groot te brengen. Dat rust relatief is, blijkt uit de voorkeur van Duitse wolven voor militaire oefenterreinen.

Voedsel

De ree is de favoriete prooi, daarnaast worden ook andere hoefdieren bejaagd, zoals eland *Alces alces*, edelhert, damhert, gems *Rupicapra spec.* en wild zwijn. In Saksen in Duitsland vormen ree, edelhert en wild zwijn 92% van het voedsel, naast andere soorten als bever, haas en kleine knaagdieren, en ook roofdieren als vos en das. Naast wilde dieren eten wolven ook vee, waarbij schaap en geit favoriet zijn (HOLZAPFEL ET AL. 2012, LUDWIG ET AL. 2013). Het aandeel vee kan in Zuid-Europa lokaal oplopen tot meer dan 25%. Meestal zijn er dan onvoldoende wilde prooidieren en ontbreekt het aan goede beschermingsmaatregelen voor het vee. In Duitsland vormen schapen nog geen 1% van het wolvenmenu en valt de schade aan de schapenstand door wolven in het niet bij de door honden veroorzaakte schade (FRANCIS 2004, VAN DEN HOVE & PENNING 2012).

Areaal

Oorspronkelijk kwam de wolf in heel Europa voor, maar door vervolging verdween hij uit grote delen van het continent. Het dieptepunt in de verspreiding lag rond 1950 (BOITANI 2000), toen de wolf beperkt was tot Oost-Europa, Italië, Spanje en Portugal. Na 1970 keerde hij terug in

Wolf.

Foto: Aldrik Pot.

Wolf.

Scandinavië. Zuid-Frankrijk, Noordoost-Spanje, Oostenrijk en Zwitserland werden gekoloniseerd vanuit Italië (KLEES ET AL. 2015). In 1994 zijn wolven in de Vogezes gezien die mogelijk uit Italië kwamen. In 2013 zijn in de Vogezes voor het eerst wolvenpups geboren (KLEES ET AL. 2015). In 2014 leefden er in Duitsland 25 roedels met jongen, acht wolvenparen en drie solitaire territoriale wolven (KONTAKTBÜRO WOLFSREGION LAUSITZ 2015); de dichtstbijzijnde roedels leven op de Lüneburger Heide, op 200 km van de Nederlandse grens.

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

De wolf is vanaf het Laat-Pleistoceen aanwezig geweest (MOL ET AL. 2008). De oudste holocene vondsten stammen uit het Neolithicum (ZEILER 2006A).

Historische gegevens tot 1946

In Noord- en Zuid-Holland is de wolf reeds voor 1600 uitgeroeid. Uit de uitgekeerde premies blijkt dat omstreeks 1600 ongeveer 50 wolven op de Veluwe leefden (DE RIJK 1987A), maar na 1617 nam het aantal ingeleverde dode wolven sterk af. In de twee eeuwen daarna kromp het areaal in Nederland zuidoostwaarts en aan het eind van de achttiende eeuw was de wolf verdwenen uit West- en Noord-Nederland en van de Veluwe (in 1780). Alleen ten zuiden van de grote rivieren hield hij het nog enkele tientallen jaren langer uit, bijvoorbeeld tot 1822 in de bossen bij Groesbeek (GE) (DE RIJK 1985). In welk jaar de laatste wolf in Nederland werd waargenomen is niet duidelijk: wellicht was het 1869, toen nog enkele dieren bij Schinveld (LI) werden gevangen (FLATON 1989, WITKAMP 1870). De melding van 1897 bij Heeze (NB), ten zuidoosten van Eindhoven (OKARMA 2000), is onduidelijk en lijkt onwaarschijnlijk laat; in de Ardennen en de Eifel was de wolf dan al verdwenen. De wolf van Helvoirt (NB) uit 1881 werd ontmaskerd als een grote hond (IJSSELING & SCHEYGROND 1943).

Periode 1989-2012

Van 14 oktober tot 22 december 2000 werd een wolfachtig dier waargenomen in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen en aangrenzend België. Het dier doodde minstens 20 schapen. Waar hij vandaan kwam is een raadsel. Destijds waren er nog geen wolven in de Vogezes en ze waren nog maar net in Oost-Duitsland. Naar verluidt heeft een anonieme Vlaamse

Op 27 augustus 2011 werd een mogelijke wolf gefotografeerd langs de A12 bij Duiven (GE) die de weg trachtte over te steken. Een zekere determinatie bleek op basis van de foto's echter niet mogelijk.

Foto: Xander Evers.

On 27 August 2011, a possible wolf was photographed along the A12 motorway near Duiven in Gelderland, trying to cross the road.

However, a certain identification based on the photographs is not possible.

jager deze ‘Waastrandwolf’ doodgeschoten; helaas is de ware aard (wolf of hond) niet bekend geworden (CALLE 2010A).

In augustus 2011 werden foto’s gemaakt van een wolf langs de A12 bij Duiven (GE) die overdag de weg trachtte over te steken. De foto’s zijn echter niet goed genoeg voor een zekere determinatie. Sindsdien komen er herhaaldelijk meldingen van niet-verifieerbare wolvenwaarnemingen uit heel Nederland.

Na 2012

In maart en april 2013 werd bij het Duitse Meppen, circa 15 km over de grens, twee keer een zekere wolf gefotografeerd. Rond die tijd kwamen er enkele meldingen uit Drenthe en een geloofwaardige waarneming uit de Achterhoek. Op 4 juli 2013 werd bij Luttelgeest in de Noordoostpolder een dode wolvin van ruim een jaar oud aangetroffen. Onderzoek wees uit dat dit dier in Oost-Europa was geschoten en vervolgens naar Nederland was getransporteerd (GRAVENDEEL ET AL. 2013).

In 2014 werd in Duitsland een wolvin waargenomen bij Meppen en Nordhorn, ten noordoosten van Denekamp (OV). Dit dier bleek uit het oosten van Nedersaksen te stammen en langdurig bij Nordhorn te verblijven. Mogelijk is deze wolf in juni 2014 in de omgeving van Ootmarsum (OV) geweest, waar meerdere mensen meldden een wolf te hebben gezien.

Van 7 tot 10 maart 2015 trok een eenjarige wolvin, afkomstig uit het roedel bij het Duitse Munster nabij Lüneburg, door het oosten van Drenthe en Groningen, waarbij het dier op verschillende plaatsen is gefilmd. Nabij Nieuweschans (GR) verliet zij het land weer. Op 15 april 2015 werd ze in Duitsland dood gevonden op de snelweg A7, circa 25 km ten noorden van Hannover.

Bedreigingen en bescherming

De kortstondige aanwezigheid van een wolf in het oosten van Drenthe en Groningen leidde bij het publiek tot zowel enthousiasme als verzet. Het verzet werd gevoed doordat het dier enkele schapen had gedood. In Duitsland worden, ondanks hun beschermde status, toch wolven geschoten. De relatief hoge reproductie van 2-8 jongen per jaar blijkt echter meer dan genoeg om illegale doding en verkeerssterfte te compenseren. Of dat in de toekomst ook voor Nederland zal gelden, zal moeten blijken. Inmiddels zijn er diverse acties gestart om de acceptatie van de wolf te vergroten.

Leo Linnartz

SUMMARY

Wolf *Canis lupus*

The wolf disappeared from in the Netherlands in the course of the 19th century. Wolf populations recovered in a number of European countries after 1950. The nearest wolf packs are now in Germany, on the Lüneburg heath, 200 km from the Dutch border. Wolves inhabit large natural spaces as well as mixed landscapes that include both natural and cultivated areas. In 2013-2015, several individuals were spotted along the north-eastern border. From 7 to 10 March 2015, a first-year female, originating from a pack near Munster in Germany, passed through the eastern part of Drenthe and Groningen, when it was also photographed and filmed on several locations. Near Nieuweschans in Groningen she crossed the border into Germany again. On 15 April 2015, she was found as a road kill about 25 km north of Hannover in Lower Saxony. More frequent visits are expected, and a permanent return of the species in the Netherlands may be only a matter of time.